
J a n k o P r u n k , Kratka zgodovina Slovenije. Založba GRAD, Ljubljana 1998, 219 strani, ilustr.

Prof. dr. Janko Prunk je gotovo eden redkih raziskovalcev slovenske preteklosti, ki je v zadnjih letih objavil več zgodovinskih pregledov o Slovencih z daljšim časovnim obdobjem. Tokrat se bomo ustavili pri knjigi, s privlačno zunanjo podobo, ki je izšla v letu 1998 z naslovom Kratka zgodovina Slovenije. Izšla je v počastitev 150 letnice Zedinjene Slovenije, s čimer je podana priložnost za ovrednotenje narodovega zapletenega razvoja, še posebej pa trnjeve poti od porajanja Zedinjene Slovenije pa do dosežene slovenske samostojnosti in državnosti. Izid publikacije so omogočili ministrstvo za znanost in tehnologijo RS, občina Sevnica in Zveza kulturnih društev Sevnica.

Prunk je celotno snov razdelil na šest širše zastavljenih tematskih sklopov: Predniki današnjih Slovencev, Rojstvo slovenskega naroda, Prizadevanja za Zedinjeno Slovenijo v Habsburški monarhiji, Slovenci v Kraljevini Jugoslaviji, Slovenci v drugi svetovni vojni in v Federativni socialistični Jugoslaviji in zadnje, šesto Dezintegracija Jugoslavije in nastanek samostojne republike Slovenije. Znotraj teh poglavij pa je snov razdelil na osemindvajset podpoglavij, ki so pregledno a hkrati precizno bodisi kronološko ali tematsko postavljena. V uvodni besedi avtor po vsej pravici poudari pomen geostrateškega oziroma geopolitičnega položaja ozemlja, poseljenega s Slovani oziroma Slovenci, ki je pogojeval njihov razvoj in soodvisnost sosedstva. V prvem poglavju nam predstavi ozemlje Slovanov v dobi antike, razvoj države in propad Karantanije, ki je pripeljal do novih odnosov s sosednjimi plemeni. To je pogojevalo tudi dogodke, ki so privedle do "politične razdrobljenosti pa tudi sočasnega socialnega, gospodarskega in političnega razvoja v srednjem veku na Slovenskem. V drugem poglavju seznanil bralca s kmečkimi upori, razvojem humanizma in reformacije, s katero je povezan nastanek slovenskega naroda, nadalje z obdobjem protireformacije in posledice s prevlado deželnoknježjega absolutizma. Sledi oris obdobja razsvetljenstva, narodnega preporoda, doba francoske okupacije z nastankom Ilirskih provinc ter prikaz značilnosti predmarčne dobe. Bralce seznanil z marčno revolucijo in programom Zedinjene Slovenije, z razvojem Slovencev v 19. stol. in obdobjem pred prvo svetovno vojno, z razpadom Avstroogrske, ko se Slovenci od nje odcepijo in se odločijo za novo državo jugoslovanskih narodov.

Nova zarez pogojuje nadaljnji kvalitativni razvoj slovenskega naroda z ustanovitvijo sprva Države, kmalu zatem pa Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, leta 1929 preimenujane v Kraljevino Jugoslavijo. Politično življenje Slovencev v prvi Jugoslaviji so sicer krojila zaostrena idejna in politična nasprotja med liberalnim in katoliškim taborom, na eni strani in na drugi do marksističnega, vendar so khrati dozorevale tudi tiste narodove silnice, ki so dosegle raven politične zrelosti narodnostne misli in samozavesti. K temu je v veliki meri pospešeno usmerjala temeljna narodnostna dejavnost v prosveti in kulturi. Vprašnje slovenske avtonomije, kot nasprotje jugoslovanskemu narodnemu unitarizmu in državnemu centralizmu, je bilo ves čas aktualno, četudi so bili nosilci te zahteve v metežu beograjske politike neodločni. Prav tako niso komunisti, ki so bili izven zakona oziroma demokratična levica uspeli v letih pred drugo svetovno vojno, zaradi svoje

razdrobljenosti, smeri notranje in zunanje jugoslovanske politike doseči bistven kvalitativen premik, četudi je narodnostno načelo postalo esenca njihovega programa.

Prunk nas s posebnim podpoglavjem seznanja s položajem slovenske narodne manjšine v treh sosednjih državah in na kratko z izseljeništvom, ki ga ilustrira tudi s številčnimi podatki. S političnim razvojem v matični Sloveniji je smiselno povezal tudi razvoj na gospodarskem, socialnem, kulturnem in znanstvenem področju. Posebej je poudarjena vloga katoliške cerkve in pa študentskega gibanja. V tem poglavju bomo opozorili, da konec julija 1933 ni potekal "jugoslovanski evharistični kongres", kot se je avtorju zapisalo, (str. 106), marveč je bila 30. julija tega leta v Ljubljani za ljubljansko škofijo, kot je tisk poročal, proslava 1900 letnice Odrešenikove smrti. (Prim. Domoljub, 19. 7. 1933, št. 29; 2. 8. 1933, št. 31; 9. 8. 1933, št. 32; Kmetski list, 2. 8. 1933, št. 31). Proslava, na kateri je bilo prisotnih po Domoljubu okrog 60.000 ljudi, je bila povezana tudi s biserno mašo nadškofa dr. A. B. Jegliča.

Obdobje druge svetovne vojne in avnojske Jugoslavije je avtor strnil v peto poglavje. Tu so zapisane tehtne in objektivne ocene o odporu in razvoju narodnoosvobodilnega gibanja, večplastni prikaz nasprotnikov odpora oziroma narodnoosvobodilnega gibanja, še posebej v vodstvu meščanskih strank in cerkvene hierarhije. Po vojni so Slovence znova razočarale mirovne konference, ki so krivično krojile razmejitev slovenskega ozemlja, kljub temu, da je partizanska vojska ob koncu druge svetovne vojne za kratek čas uresničila cilj narodnoosvobodilnega boja, to je osvoboditev in zavarovanje Zedinjene Slovenije. V to peto tematsko poglavje sodijo še podpoglavja o komunističnem administrativnem centralizmu, razmahu delavskega in družbenega samoupravljanja, krizi tega političnega sistema in o mednarodnih odnosih jugoslovanske države. V zadnjem, šestem tematskem sklopu nas avtor seznanja z nastankom demokratične opozicije in rezultati večstrankarskih volitev aprila 1990, z zmago te opozicije, z vzroki razpada Jugoslavije in procesom osamosvajanja Slovenije. Zaključuje pa s pregledom političnih dogodkov po letu 1991, ki ga avtor zaključuje z letom 1998. Ob tem pa posveti pozornost tudi položaju zamejskih Slovencev in diaspori od konca druge svetovne vojne do današnjih dni.

Prednost Prunkovega opisovanja in ovrednotenja zgodovinskega razvoja Slovencev je med drugim tudi to, da je znal v vseh opisanih poglavjih izluščiti poglavitna dejstva, ki zaznamujejo rdečo nit, ki vodi k pomembnemu cilju - k afirmaciji slovenskega naroda in zatem k osamosvojitvi Slovenije in slovenski državnosti. Pri tem je organsko vključeval domala vse poglavitne vidike kot so kulturni, socialno-gospodarski in politični, posebej v vsakokratni zgodovinski danosti.

Tako kot v prejšnjih je tudi v tej publikaciji Prunkova posebnost in prednost, da je tudi ta zgodovinski, sicer zgoščen pregled, pisan v tekočem in lahko berljivem stilu, ki bo pritegnil marsikaterega bralca. Zlasti še, ker ni pisan predvsem za strokovno javnost, marveč za širšo publiko, ki si želi strnjeno pripoved o slovenskem narodu skozi daljše časovno obdobje. Posebej bodo za marsikaterega bralca dobrodošli novi, kratko in pregledno orisani dogodki zadnjih let od osamosvojitve pa do leta 1998, s čimer je avtor prispeval tudi k osvežitvi spomina na bližnje politične odločitve in dogodke prelomnega obdobja, ki ga zaznamuje propad socialistične Jugoslavije in pa sedanji razvoj samostojne

Slovenije. Vsekakor odlikuje knjigo prof. dr. Janka Prunka njegovo objektivno presojanje pomembnih zgodovinskih odločitev, nasploh pa je njegova pripoved izraz dolgoletnega razmišljanja in pa strokovnega ukvarjanja s to tematiko. S tem nam je, kar je za laičnega bralca še posebej dobrodošlo, znal na preprost način posredovati relevantne silnice, ki so krojile nastanek in razvoj slovenskega naroda.

Anka Vidovič-Miklavčič

Vojnozgodovinski zbornik, št. 1, št. 2. Logatec, Vojni muzej v Logatcu, 1998, 1999

Slovensko zgodovinopisje do sedaj, do začetka izhajanja Vojnozgodovinskega zbornika, ni imelo specializirane revije za vojaško in vojno zgodovino. Še najbližje temu je bila revija *Borec*, ki se je ukvarjala z vprašanji druge svetovne vojne, delno pa je tovrstne potrebe pokrivala tudi revija *Naša obramba* oziroma zdajšnja *Revija Obramba*. Na jugoslovanski ravni je področje vojaške zgodovine, vanj so dopisovali tudi nekateri slovenski vojaški zgodovinarji, pokrival *Vojnoistorijski glasnik*, ki ga je izdajal *Vojaškozgodovinski inštitut* v Beogradu, vendar pa so bile v njem le redko obravnavane slovenske teme in se je v njem pojavilo le nekaj slovenskih zgodovinarjev. Iz različnih vzrokov pa je bila slovenska vojaška zgodovina izrazito usmerjena zgolj v eno obdobje, v preučevanje obdobja druge svetovne vojne in zlasti slovenske partizanske vojske. Nastanek samostojne države pa je spremenil tudi to usmeritev, saj je v osemdesetih letih slovensko vojaško zgodovinopisje razvilo širši razpon raziskovanja lastne vojaške preteklosti (zlasti I. svetovne vojne in vojske Države SHS, obramba pred Turki), hkrati pa je bilo odrezano od dotedanjega jugoslovanskega okvira.

Pred kratkim odprti zasebni Vojni muzej v Logatcu se je pod vodstvom strokovnega vodje Janeza J. Švajncerja začel udeleževati še na enem področju - namreč na izdajateljskem, saj je začel izdajati tudi strokovno revijo za vojaško zgodovino. Dejanje je vse pohvale vredno, čeprav je po le dveh številkah morda še prezgodaj ocenjevati, kako se bo revija razvijala.

Prvi zvezek je glavni urednik Janez J. Švajncer uredil kot omnibus strokovnih in spominskih prispevkov s področja vojaške zgodovine. Uspelo mu je, da je zbral pisano paleto avtorjev, ki so prispevali članke in zapise, kronološko vzeto, od prazgodovinskega obdobja pa do zadnje vojne za Slovenijo oziroma celo iz vojne na Hrvaškem. Članki obravnavajo tudi različne vsebinske sklope; od programskih razmišljanj (Švajncer, Pavlin), razvoja orožja (Švajncer) pa do osebnih doživljanj vojakov v vojni in mirnem času. Najbolj pretresljiv je članek Antona Grašiča, ki opisuje izgubo sina - vojaka med služenjem vojaškega roka v JLA. Med strokovnimi prispevki je tudi obširen zaris nekdanjega komandanta Republiškega štaba za teritorialno obrambo Janeza Slaparja o razvoju Teritorialne obrambe v Sloveniji. Srečko Lisjak pa je prispeval vojaško rezanten opis boja na mejnem prehodu Rožna dolina junija 1991.

Drugi zvezek je izšel po približno pol leta, kar kaže na nameravani tempo dveh zvezkov letno; to je glede na zaledje možnih domačih avtorjev najbrž skrajni